

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Географічний факультет
Кафедра економічної та соціальної географії

Андрій Слащук
Володимир Поручинський

ГЕОГРАФІЯ АПК

Методичні рекомендації до практичних робіт

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (*протокол № 1 від 21 вересня 2022 р*)

Рецензенти:

Ільїн Л. В. – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельного господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки

Голуб Г. С. – кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Слащук А. М., Поручинський В. І. Географія АПК: Методичні рекомендації до практичних робіт. Луцьк, ВНУ імені Лесі Українки, 2022. 31 с.

Методичні рекомендації розроблені до програми курсу «*Географія АПК*» як одного з важливих у загальному циклі професійної та практичної підготовки бакалаврів денної і заочної форм навчання спеціальностей 014 Середня освіта (Географія) та 106 Географія.

Тематика практичних робіт в повній мірі дозволить студентам закріпити свої теоретичні знання з даного курсу. Приведені теоретичні відомості та методичні вказівки дозволяють студентам підготуватися до виконання практичних робіт без використання додаткової літератури.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Мета курсу – вивчити особливості і закономірності формування та функціонування агропромислових комплексів як територіальних структур сучасної економіки.

Завдання курсу:

- розкрити теоретико-методичні основи функціонування АПК;
- охарактеризувати основні чинники територіальної організації АПК;
- визначити особливості територіальної організації основних сфер АПК;
- розкрити сутність та механізм функціонування агропродовольчого ринку;
- розкрити сутність продовольчої безпеки;
- охарактеризувати агропромислові зони та райони України;
- охарактеризувати розвиток малого підприємництва в агробізнесі України;
- охарактеризувати товарні ринки основних видів продовольчої продукції в Україні та світі.

Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні **знати**:

- теоретико-методологічні основи функціонування агропромислового комплексу;
- функціональні зв'язки АПК;
- ознаки типізації АПК;
- основні методи дослідження АПК;
- умови і фактори територіальної диференціації процесів агропромислового комплексоутворення;
- особливості територіальної організації розвитку основних сфер АПК;
- основні проблеми розвитку АПК;
- територіальну структуру АПК;
- роль зовнішніх економічних зв'язків у розвитку АПК.

вміти:

- аналізувати стан і перспективи розвитку АПК;
- характеризувати територіальну структуру АПК;
- давати комплексну характеристику окремих галузей і підкомплексів;
- наносити на контурну карту і описувати розвиток та розміщення основних сфер АПК.

Результати навчання (компетентності)

До кінця навчання студенти набудуть такі компетентності:

інтегральні компетентності:

- здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності вчителя географії із застосуванням сучасних теорій та методів географічної та освітніх наук, із використанням комплексу міждисциплінарних даних, за умов недостатності інформації та невизначеністю педагогічних умов організації освітньо-виховного процесу в основній (базовій) школі;
- здатність застосовувати ґрунтовні знання щодо набуття теоретичних і практичних знань для формування світогляду знань культурно-освітнього рівня про глобальні і регіональні проблеми України та її регіонів. Динамічна комбінація способів мислення та професійних якостей щодо сучасних геополітичних проблемам і глобальних концепцій людства.

загальні компетентності:

- знання й розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК–1);
- здатність вчитися і бути сучасно освіченим, усвідомлювати і оволодівати можливістю навчання впродовж життя (ЗК–4);
- здатність до письмової й усної комунікації державною мовою (ЗК–5);
- здатність до ділових комунікацій у професійній сфері, знання етики ділового спілкування, навички роботи в команді (ЗК–7);
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК–8);

- здатність до використання знань в практичній ситуації, до адаптації та дії в новій ситуації (ЗК-9).

спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- здатність демонструвати знання про структуру географії, предмет її дослідження, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку, значення для суспільства (СК-1);
- здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі, геосфер, материків і океанів, України, природних і суспільних територіальних комплексів (СК-2);
- здатність використовувати поняття, концепції, парадигми, теорії географії для комплексної характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, в межах України, локальному) (СК-3);
- здатність належно використовувати географічну термінологію, ефективно і вільно передавати географічні ідеї, принципи і теорії письмовими, усними та візуальними засобами (СК-4);
- здатність виконувати польові дослідження природних і суспільних об'єктів та процесів, педагогічні дослідження, інтерпретувати отримані результати досліджень, застосовувати їх у професійній діяльності (СК-5);
- здатність до комплексного планування, організації та здійснення навчальних проектів, підготовки аналітичної звітної документації та презентацій (СК-8);
- здатність до комунікації зі спільнотами, уміння організувати комунікацію учнів, створювати рівноправне, справедливе освітнє середовище (СК-9);
- здатність пояснювати закономірності територіальної організації суспільного виробництва, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах (СК-12);

- здатність усвідомлювати сутність взаємозв'язків між природним середовищем та людиною, розуміти та пояснювати стратегію сталого розвитку людства (СК-13);
- здатність встановлювати роль і місце України у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку, аналізувати і пояснювати особливості геопросторової організації природи, населення і господарства України (СК-14).

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 1

ТЕМА: *Сутність та структура АПК*

Питання для обговорення

1. АПК як форма виразу агропромислової інтеграції.
2. АПК і продовольчі комплекси.
3. Компонентна структура АПК.
4. Територіальна структура АПК.
5. Організаційно-управлінська структура АПК.

Практичні завдання

1. За схемою (рис. 1) з'ясувати види агропромислової інтеграції (горизонтальної і вертикальної).
2. Вивчити компонентну (галузеву) структуру АПК за схемами (рис.2.3).
3. За текстом посібника «Географія агропромислових комплексів» (за ред. М.Д.Пістун, В.О.Гуцал, Н.І.Провотар), вивчити елементи територіальної структури АПК (с. 19-23).
4. Накреслити схему типізації АПК (рис. 4).

Рекомендована література

1. Агробізнес: Український агропортал. Режим доступу: <http://www.agrobiznes.com.ua/>
2. Добровольська Н.В., Костріков С.В. Формування екологічно збалансованого землеробства Харківської області: суспільно-географічний підхід. Харків, ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2016. 276 с.
3. Інститут аграрної економіки. – Режим доступу: <http://www.iae.kiev.ua>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

5. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

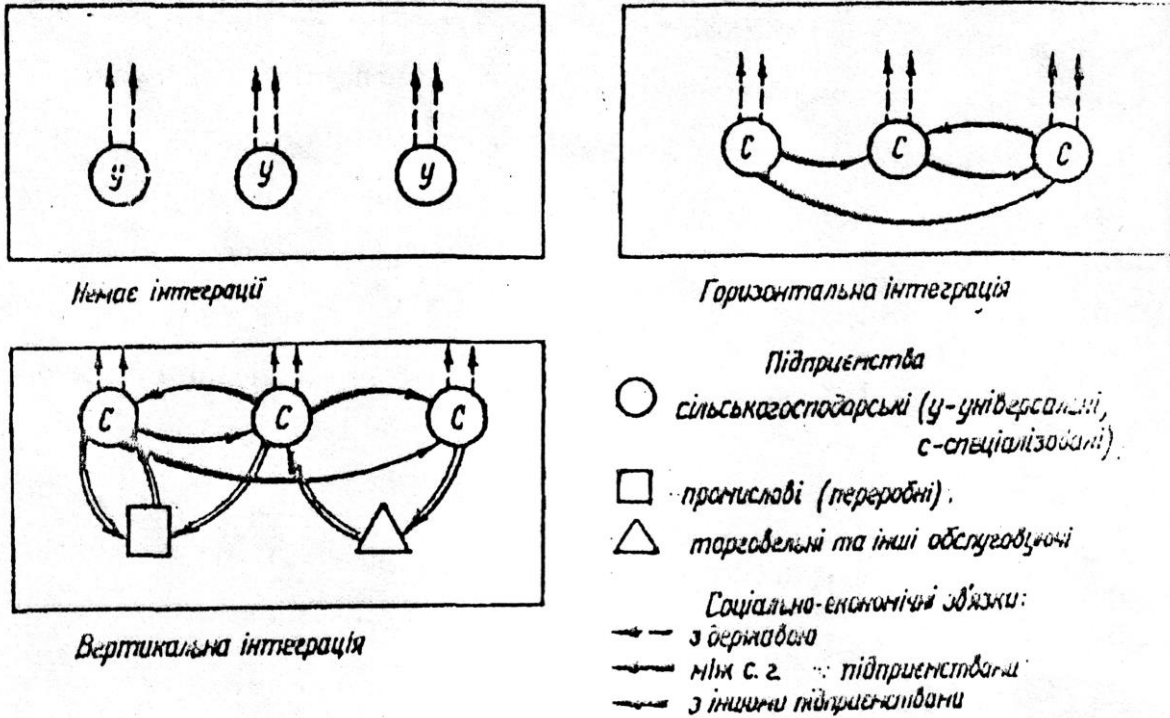

Рис. 1. Етапи (стадії) розвитку агропромислової інтеграції

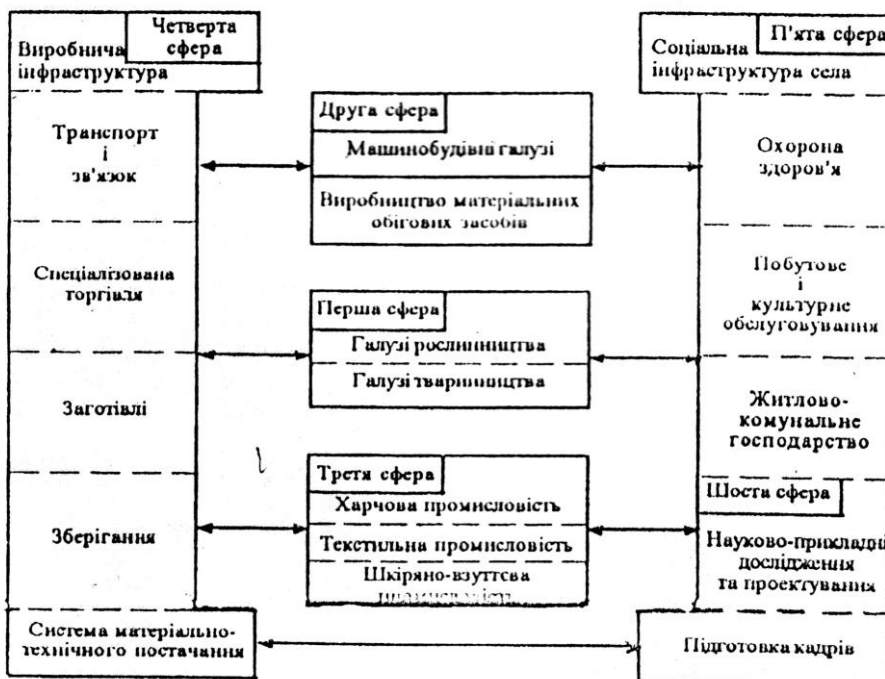

Рис. 2. Функціонально-галузева (компонентна) структура АПК

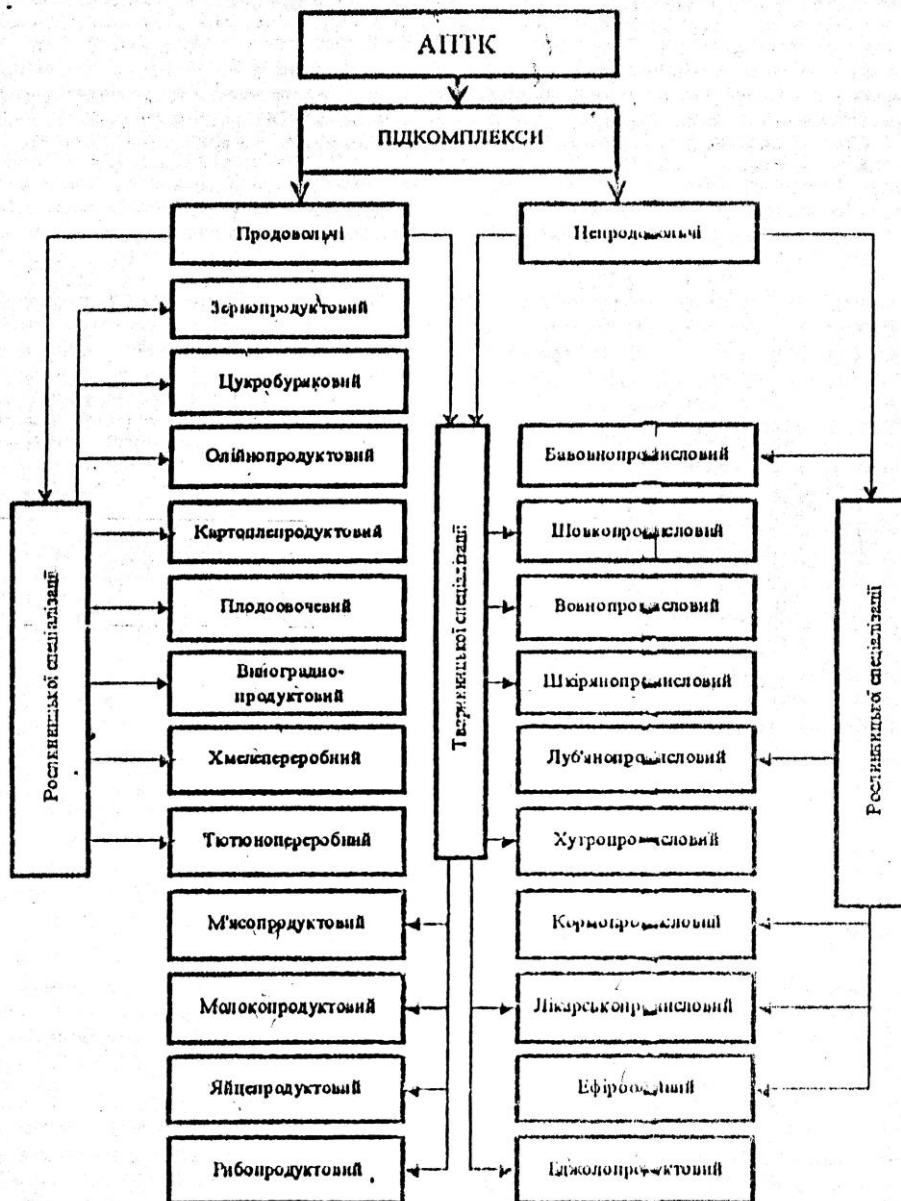

Рис. 3. Продуктова структура АПК

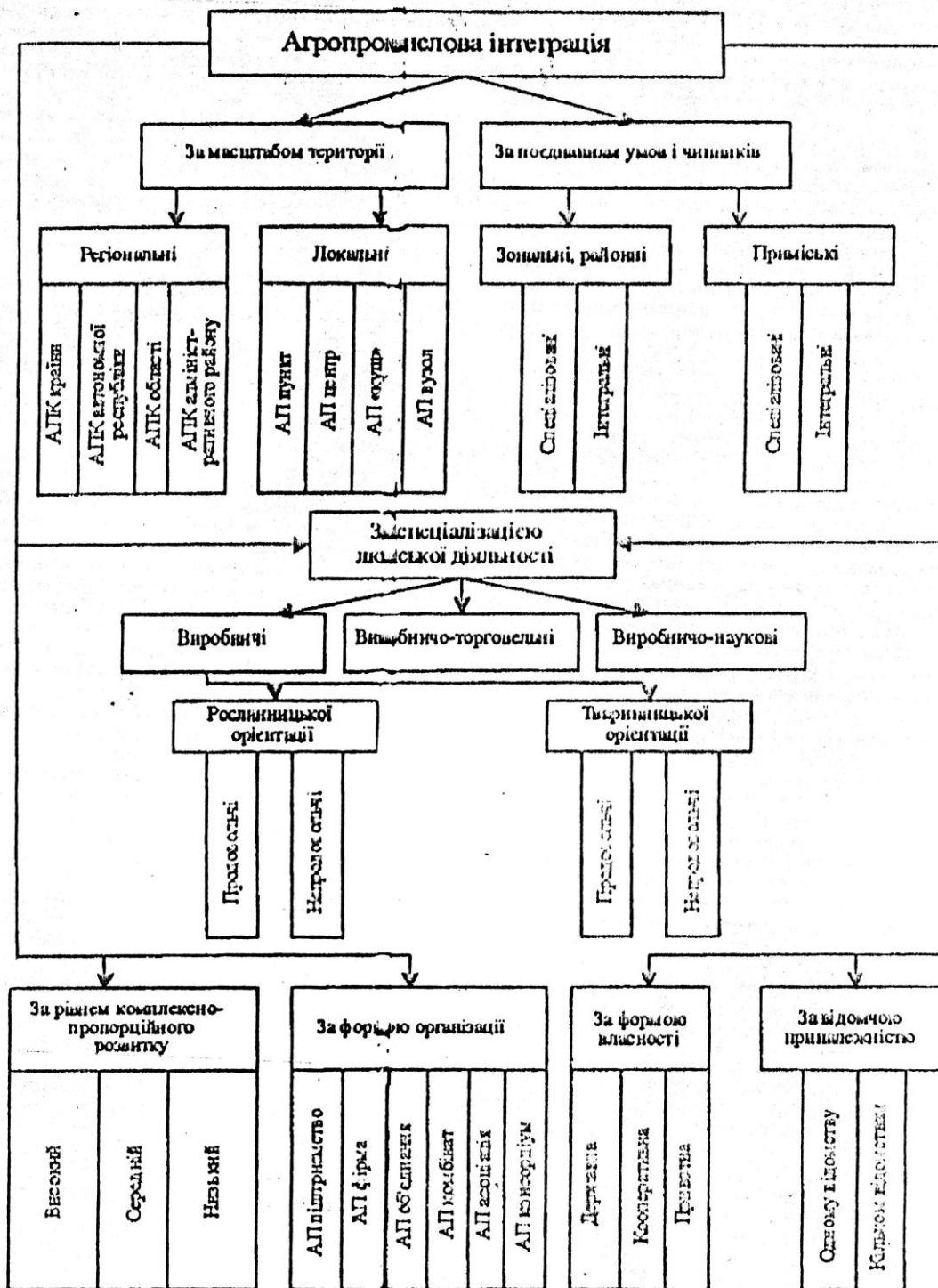

Рис. 4. Схема типизації АПК

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 2-3

ТЕМА: Умови і фактори формування агропромислового комплексу України.

Питання для обговорення

1. Вплив природних умов і ресурсів (природно-географічних факторів) на територіальну організацію сільського господарства і АПК в цілому.
2. Способи врахування природних умов і ресурсів: якості і кількості землі; запасів тепла; запасів вологи; оцінка рельєфу для розвитку АПК.
3. Вплив суспільно-географічних факторів на сільське господарство і АПК.
4. Розміщення виробництва засобів виробництва для АПК по території України.
5. Оцінка величини і структури земельного фонду України як основи для розвитку сільського господарства.

Практичні завдання

1. Проаналізувати карту «Природно-сільськогосподарське районування». На основі аналізу і кліматичної карти скласти порівняльну таблицю «Порівняння рельєфу, ґрунтів і клімату природно-сільськогосподарських зон і районів».

Таблиця 1

Порівняння рельєфу, ґрунтів і клімату природно-сільськогосподарських зон і районів

Зона	Провінція	Тип рельєфу	Агротипи ґрунту	Показники клімату		
				Температура січня	Температура липня	Сума опадів, мм

2. Вивчити найважливіші показники оцінки агроресурсного потенціалу сільського господарства:

2.1. Коефіцієнт окупності затрат – відношення вартості валової продукції рослинництва з одиниці земельної площі (1 га) до вартості затрат на виробництво цієї продукції:

$$K_{oz} = \frac{V_{pr}(\text{грн})}{\sum_{zат}(\text{грн})}$$

2.2. Сума позитивних температур повітря (сума усіх середньодобових температур вищих 0°, за рік).

2.3. Сума активних температур (вище 5°).

2.4. Тривалість періоду середньодобових температур, вищих 10° (вегетаційний період).

2.5. Коефіцієнт зволоження – відношення річної суми опадів до випаровуваності.

2.6. Розподіл опадів по місяцях і сезонах року.

2.7. Біологічна продуктивність клімату

$$B_k = \frac{Y}{(\sum t^{>10^{\circ}}) / 100}$$

де Y – урожайність рослин, ц/га, B_k – біологічна продуктивність клімату.

3. Розрахувати і накреслити діаграму структури земельного фонду України за даними таблиці 2:

Таблиця 2

Земельна площа, тис. га.

Загальна земельна площа	60355
Всі сільськогосподарські угіддя	42030
в тому числі: рілля	33571
сіножаті	2305
пасовища	5092

4. Розрахувати показник землезабезпеченості (площа угідь на одного жителя) України:

а) с/г угіддя;

б) ріллею.

5. Вивчити головні сільськогосподарські фактори територіальної диференціації сільського господарства і АПК:

5.1. Потреби держави і попит населення на певні види сільськогосподарської продукції;

5.2. Кількість і якість землі та рівень її сільськогосподарської освоєності;

5.3. Розміщення населення, розселення, трудові ресурси;

5.4. Рівень інтенсивності сільського господарства;

5.5. Рівень розвитку, структура і характер розміщення промисловості;

5.6. Розвиток транспорту і транспортно-географічне положення;

6. Позначити на контурній карті центри сільськогосподарського машинобудування, виробництва обладнання для харчової промисловості та виробництва мінеральних добрив: азотних, фосфорних, калійних.

Рекомендована література

1. Мартин А. Г., Осипчук С. О., Чумаченко О. М., Природно-сільськогосподарське районування України: монографія. К.: ЦП «Компринт». 328 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u18/monograph_natural_agricultural_zoning.pdf

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 4

ТЕМА: Загальна характеристика АПК України

Питання для обговорення

1. Сучасна галузева структура АПК України.
2. Гострі проблеми розвитку АПК, що викликані кризовою ситуацією.
3. Особливості рослинницько-промислових підкомплексів.
4. Земельний фонд України і проблеми його використання.
5. Особливості тваринницько-промислових підкомплексів.

Практичні завдання

1. Проаналізувати і пояснити зміни, що відбулися у структурі посівів України (табл. 1).
2. Побудувати діаграму величини і структури посівних площ в Україні в 2018 р. (табл. 2).
3. Проаналізувати динаміку поголів'я худоби в Україні (табл. 3).
4. Проаналізувати динаміку виробництва комбікормів та затрати кормів на годівлю тварин (табл. 4,5).

Таблиця 1

Структура посівів в Україні

Культури	Роки								
	1913	1940	1960	1985	1990	1994	1998	2005	2018
Зернові	88,3	68,2	40,9	49,2	45,1	43,6	50,6	37,0	62,7
Технічні	3,2	8,6	10,6	11,3	11,4	11,3	13,2	10,0	21,6
Картопля і овоче- баштанні	5,0	8,9	8,4	6,7	6,5	6,8	7,3	5,0	7,7
Кормові	3,1	14,1	40,0	32,7	37,0	38,3	28,9	10,8	8,0
Чисті пари	-	-	-	5,2	4,3	4,9	-	-	-

Таблиця 2

Посівні площі в 2018 р.

Культури	Площа посіву, тис. га
<u>Зернові культури</u>	14839,4
з них озима пшениця	6449,3
озиме жито	148,4
ярий ячмінь	1007,7
кукурудза	4564,2
овес	195,8
гречка	113,3
рис	
<u>Технічні культури</u>	

з них соняшник	6117,1
рапс	276,2
цукровий буряк	1,2
льон	
Картопля і овочеваштанні	
з них картопля	1318,6
овочі	432,7
Кормові культури	
з них кормові коренеплоди	202,6
кукурудза на силос і корм	
однорічні трави	337,6
багаторічні трави	919,6
Всього	

Таблиця 3

Поголів'я худоби в Україні, млн. голів

Види тварин	Роки							
	1916	1941	1961	1990	1995	1999	2011	2019
ВРХ	9,1	11,0	17,6	25,2	19,6	11,7	4,2	3,3
в т.ч. корови	4,1	6,0	7,9	8,5	7,8	5,9	3,6	2,1
свині	6,5	9,2	18,2	19,9	13,9	9,9	7,4	6,3
вівці та кози	6,9	7,3	10,6	9,0	5,6	3,5	1,6	1,3

Таблиця 4

Виробництво комбікормів, тис. т

Роки	Всього	Державні заводи	Міжгосподарські заводи
1990	16395	8167	8228
1996	3325	2169	1156
2001			
2011			
2018			

Таблиця 5

Затрати кормів на фізичну голову худоби, ц

	1990	1996	2001	2011	2018
Корови	44,7	37,5			
Молодняк ВРХ	20,9	16,7			
Свині	8,5	8,3			
Вівці і кози	3,9	4,3			

Рекомендована література

1. Агробізнес: Український агропортал. Режим доступу: <http://www.agrobiznes.com.ua/>
2. Добровольська Н.В., Костріков С.В. Формування екологічно збалансованого землеробства Харківської області: суспільно-географічний підхід. Харків, ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2016. 276 с.
3. Інститут аграрної економіки. – Режим доступу: <http://www.iae.kiev.ua>

4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 5

ТЕМА: *Зернопродуктовий комплекс України*

Питання для обговорення

1. Значення зернопродуктового підкомплексу в АПК та економіці України в цілому.
2. Компонентна структура зернопродуктового АПК.
3. Розміщення вирощування основних зернових культур у залежності від агрокліматичних ресурсів території.
4. Розміщення переробної ланки зернопродуктового комплексу.
5. Розміщення галузей, що виробляють засоби виробництва для зернопродуктового комплексу.
6. Проблеми сучасної кризи в зернопродуктовому комплексі і шляхи виходу з неї.

Практичні завдання

1. Скласти катодіаграму вирощування зернових культур в Україні за даними табл. 1. Площу посівів, валові збори і урожайність зобразити знаком Варзара, а картограмою – виробництво зерна на душу населення (розрахувати).
2. На контурній карті зобразити вирощування по областях (валові збори) трьох основних зернових культур: озимої пшениці, ярого ячменю і кукурудзи способом картодіаграми.

Таблиця 1

Вирощування зернових культур в Україні у 2019 р

Області	Всього зернових і зернобобових			Валовий збір, тис. т.		
	Посівні площі, тис.га.	Урожайність, ц/га	Валовий збір тис. т.	Озимої пшениці	Кукурудзи	Ярого ячменю
Україна	14794,1	47,4	70056,5	24605,8	35801,1	7349,1
АР Крим	-	-	-	-	-	-
Вінницька	856,3	69,0	5911,1	1673,8	3751,4	394,7
Волинська	293,3	42,2	1237,2	671,7	288,5	107,8
Дніпропетровська	1121,9	31,1	3487,5	1549,6	1329,7	536,6
Донецька	569,2	23,6	1344,4	906,2	178,5	209,9
Житомирська	445,3	54,4	2424,1	607,0	1504,7	100,7
Закарпатська	87,5	43,0	375,9	84,7	272,1	9,4
Запорізька	956,2	23,4	2233,3	1647,5	127,7	358,8
Івано-Франківська	160,8	50,0	804,5	323,0	327,3	115,0
Київська	596,2	68,5	4081,5	887,6	2828,9	259,4
Кіровоградська	930,2	45,3	3763,2	1082,8	2268,7	324,5
Луганська	406,3	28,5	1159,4	798,0	226,5	90,4
Львівська	293,9	49,0	1440,0	776,1	358,2	232,0
Миколаївська	867,8	30,8	2673,4	1358,0	571,4	675,5

Одеська	1190,4	36,3	4319,9	2354,1	717,7	1134,7
Полтавська	965,4	65,7	6341,8	1010,9	4927,6	308,0
Рівненська	261,6	48,1	1259,5	464,0	475,9	186,6
Сумська	640,9	69,7	4470,1	906,9	3273,4	185,2
Тернопільська	462,2	56,9	2631,9	1037,1	1005,5	494,2
Харківська	1015,5	37,7	3829,2	1783,1	1432,5	450,7
Херсонська	710,2	31,9	2267,7	1487,0	293,0	393,7
Хмельницька	574,8	67,2	3861,0	1243,6	2101,6	413,0
Черкаська	653,8	71,0	4644,0	981,2	3363,2	202,9
Чернівецька	120,6	48,6	586,4	182,4	330,5	65,5
Чернігівська	713,8	68,8	4909,5	789,5	3846,6	98,9

Таблиця 2

Чисельність населення по областях України, тис. осіб (на 01.12.2019 р.)

Область	Чисельність населення, тис. осіб	Область	Чисельність населення, тис. осіб
Україна	41743935	Миколаївська	1114195
АР Крим		Одеська	2372953
Вінницька	1536917	Полтавська	1379213
Волинська	1029928	Рівненська	1150982
Дніпропетровська	3159533	Сумська	1060970
Донецька	4116216	Тернопільська	1034879
Житомирська	1202149	Харківська	2644188
Закарпатська	1252075	Херсонська	1022424
Запорізька	1676899	Хмельницька	1250033
Івано-Франківська	1364427	Черкаська	1185102
Київська	1785045	Чернівецька	898879
Кіровоградська	926569	Чернігівська	984194
Луганська	2128973	м. Київ	2962536
Львівська	2504656		

Рекомендована література

1. Агробізнес: Український агропортал. Режим доступу: <http://www.agrobiznes.com.ua/>
2. Добровольська Н.В., Костріков С.В. Формування екологічно збалансованого землеробства Харківської області: суспільно-географічний підхід. Харків, ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2016. 276 с.
3. Інститут аграрної економіки. – Режим доступу: <http://www.iae.kiev.u>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 6-7

ТЕМА: *Рослинницько-промислові АПК. Цукробуряковий комплекс України.*

Питання для обговорення

1. Експортні можливості рослинницько-промислових АПК України.
2. Розміщення, сучасний стан і проблеми розвитку цукробурякового АПК.
3. Вирощування олійних культур в Україні і виробництво олії. Підприємства-лідери українського ринку.
4. Розміщення, функціонування, внутрішнє та експортне значення виноградно-виноробного АПК.
5. Луб'янопромисловий комплекс України, сучасні проблеми розвитку.
6. Тютюнова промисловість України. Робота підприємств з іноземними інвестиціями і з 100% українським капіталом. Проблема відновлення тютюництва в Україні.

Практичні завдання

1. Накреслити графік динаміки виробництва цукру в Україні за 1985-2019 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Виробництво цукру в Україні, млн. т.

1985	1995	2001	2011	2019
6,24	3,3	2,5	1,5	2,04

2. За картосхемою дати письмовий аналіз розміщення виробництва цукрових буряків. Виписати і вивчити назви найбільших цукрових заводів і цукрорафінадні заводи.

3. Нанести на контурну карту олійно-жирові комбінати, олійно-екстракційні заводи. Виділити центри маргарину: Київ, Львів, Донецьк, Запоріжжя, Одеса, Дніпро, Ужгород.

4. Нанести на контурну карту основні підприємства тютюнової промисловості:

- а). підприємства, основну частку у статутному фонді яких становить іноземний капітал: Reemstma – Київ; LG – Черкаси; GTI – Львів (виробництво припинене в 1999 р. і перенесено в Кременчук); В.А.Т. – Прилуки; Philip Morris – Харків.

б). підприємства без іноземних інвестицій: Монастирищенський тютюново-ферментаційний комбінат, Дніпропетровська, Одеська, Кам'янець-Подільська, Феодосійська тютюнові фабрики.

Рекомендована література

1. Агробізнес: Український агропортал. Режим доступу: <http://www.agrobiznes.com.ua/>
2. Добровольська Н.В., Костріков С.В. Формування екологічно збалансованого землеробства Харківської області: суспільно-географічний підхід. Харків, ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2016. 276 с.
3. Інститут аграрної економіки. – Режим доступу: <http://www.iae.kiev.u>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 8

ТЕМА: *Економіко-географічний аналіз галузей агропромислового комплексу*

Питання для обговорення

1. Поняття про галузь промисловості. Класифікація галузей промисловості.
2. Класифікація галузей промисловості за факторами розміщення.
3. Галузі міжрайонного та внутрірайонного значення.
4. Підприємство як первинний об'єкт економіко-географічного вивчення промисловості.
5. Виробничі зв'язки промисловості.

Практичні завдання

1. Доповніть таблицю, вказавши галузі промисловості, що розміщуються за наведеними принципами.

Таблиця 1

Принципи розміщення галузей промисловості

Принципи розміщення	Галузі
Заводи розміщують поблизу споживачів їхньої продукції	
Заводи споруджують виключно біля сировинних зон	
Заводи будують на місцях схрещування транспортних магістралей різних видів.	
Вибираючи місце для спорудження заводу, особливо враховуються умови водопостачання.	

2. Визначте ступінь впливу сировинних, паливно-енергетичних, трудових ресурсів і районів споживання готової продукції на розміщення галузей промисловості.

Методичні вказівки

Умовні позначення:

- +++ – вирішальний вплив;
- ++ – помітний вплив;
- + – слабкий вплив;

0 – відсутній вплив.

На місці перетину відповідних рядків і стовпців поставте умовне позначення впливу на розміщення відповідної галузі промисловості.

Таблиця 2

Галузь харчової промисловості	Ресурси			Район споживання готової продукції
	сировинний	паливно-енергетичний	трудовий	
М'ясна Молочна Цукрова Олійно-жирова Рибоконсервна Виноробна				

Рекомендована література

1. Агробізнес: Український агропортал. Режим доступу: <http://www.agrobiznes.com.ua/>
2. Добровольська Н.В., Костріков С.В. Формування екологічно збалансованого землеробства Харківської області: суспільно-географічний підхід. Харків, ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2016. 276 с.
3. Інститут аграрної економіки. – Режим доступу: <http://www.iae.kiev.u>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 9

ТЕМА: *Агропромислові комплекси та їх аналіз*

Питання для обговорення

1. Суть АПК і його склад.
2. Функціонально-компонентна структура АПК.
3. фактори формування АПК.
4. Типізація АПК.
5. Зональні і азонанльні АПК.
6. Форми зосередження агропромислового виробництва.
7. Методичні основи дослідження АПК.

Практичні завдання

1. Розрахувати індекси територіальної спеціалізації (локалізації) сільського господарства адміністративних районів.
2. Обґрунтувати оптимальний план розміщення посівів сільськогосподарських культур.

Методичні вказівки

Завдання 1. Індекс територіальної спеціалізації сільського господарства розраховується як відношення реалізованої (товарної) продукції певної галузі сільського господарства адміністративного району до вартості аналогічної продукції адміністративної області в цілому і співставляється з відношенням всієї товарної продукції сільського господарства району до аналогічного показника по області за формулою:

$$I_c = \frac{ТП_p^i}{ТП_o^i} : \frac{ТП_p^z}{ТП_p^z}, \text{ де}$$

$ТП_p^i$ – товарна продукція певної галузі адміністративного району;
 $ТП_o^i$ – товарна продукція цієї ж галузі адміністративного району;
 $ТП_p^z$ – загальна вартість товарної продукції всього сільського господарства адміністративного району.

ТП³ – аналогічний показник по адміністративній області.

Якщо індекс набирає значення рівного 1 або більше, то дану галузь слід вважати спеціалізованою.

Індекс територіальної спеціалізації розраховується на прикладі Волинської області за даними таблиці 1.

Завдання 2. Для обґрунтування оптимального плану розміщення посівів зернових культур слід за даними таблиці 2 визначити райони у яких виробництво потребує мінімальних затрат.

Таблиця 1

Товарна продукція окремих галузей сільського господарства адміністративних районів,
грн

Адміністративні райони	Зернове Г-во	Картоплярство	М'ясне Г-во	Молочне Г-во	Свинарство	ТП (всього)
Володимир-Волинський						
Горохівський						
Іваничівський						
Камінь-Каширський						
Ківерцівський						
Ковельський						
Любешівський						
Ратніський						
Старовижівський						
Всього						

Таблиця 2

Розміщення посівів зернових культур

Район	Посів. площа тис.га	Необхідний об'єм виробництва культур, тис. ц.					
		А-7500		Б-900		В-14000	
		Урож. ц/га	Зарплати на 1 ц., \$	Урож. ц/га	Зарплати на 1 ц., \$	Урож. ц/га	Зарплати на 1 ц., \$
1	500	18,7	4,0	13,0	5,8	35,0	2,5
2	200	25,0	3,5	18,0	5,0	28,0	2,6
3	150	15,0	4,5	9,0	6,0	28,0	2,6

Рекомендована література

1. Агробізнес: Український агропортал. Режим доступу: <http://www.agrobiznes.com.ua/>
2. Добровольська Н.В., Костріков С.В. Формування екологічно збалансованого землеробства Харківської області: суспільно-географічний підхід. Харків, ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2016. 276 с.
3. Інститут аграрної економіки. – Режим доступу: <http://www.iae.kiev.u>

- Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
- Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 10

ТЕМА: Молокопродуктовий комплекс України

Питання для обговорення

- Функціонально-компонентна структура молокопродуктового підкомплексу
- Україна на світовому ринку молочної продукції.

Практичні завдання

- Накреслити схему функціонально-компонентної структури молокопродуктового підкомплексу.

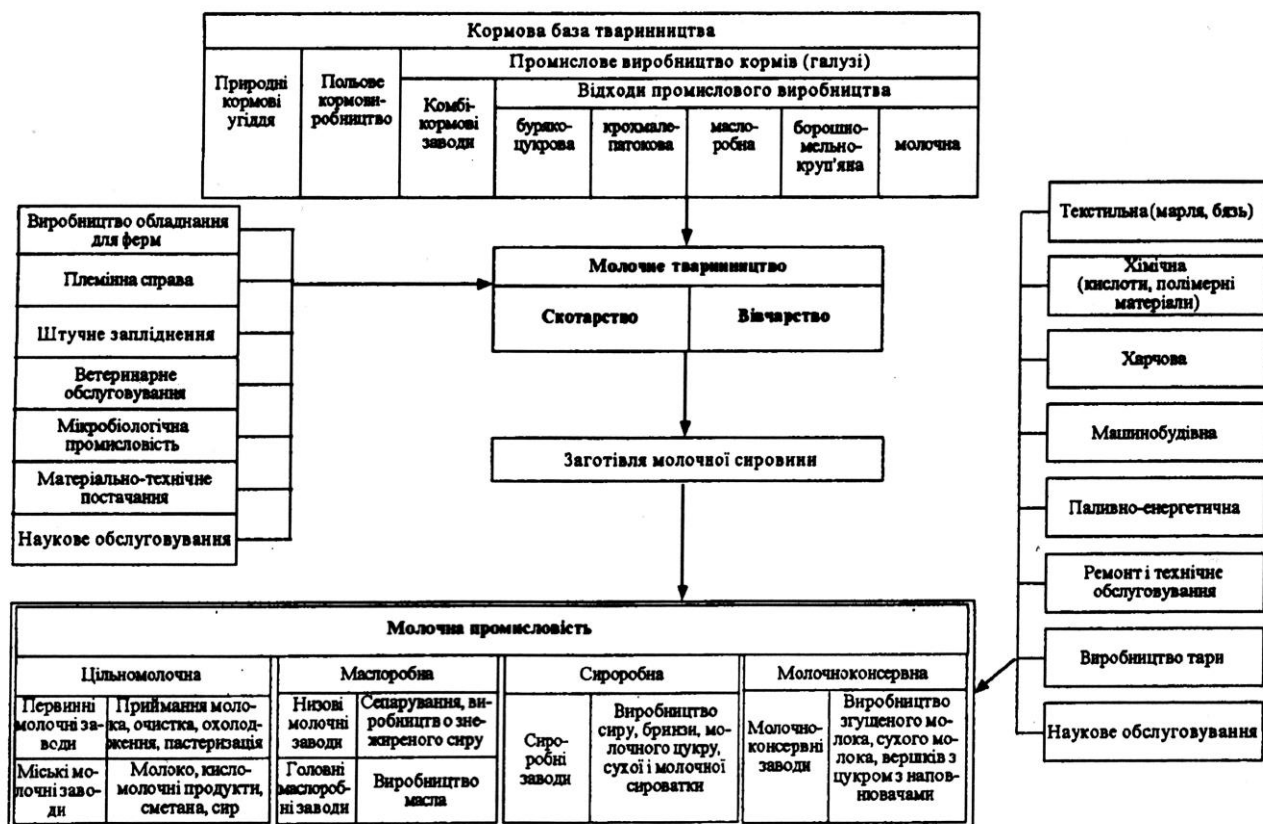

Рис. 1. Функціонально-компонентна структура молокопродуктового підкомплексу

- На контурну карту нанести основні центри виробництва молочних продуктів. Способом картограми позначити виробництво молока на 1 особу.

3. За даними табл. 1 побудувати стовпасті діаграми поголів'я ВРХ по Україні за 1990-2019 рр. Показати частку корів у загальній кількості. Письмово проаналізувати отримані результати.

Таблиця 1

Динаміка поголів'я ВРХ та виробництво молока в 1990-2019 рр. в Україні

Рік	Поголів'я ВРХ, тис. голів		Виробництво молока, млн. т.
	всього	У т. ч. корів	
1990	25194,8	8527,6	24508,3
1991	24623,4	8378,2	22408,6
1992	23727,6	8262,6	19113,7
1993	22456,8	8057,2	18376,5
1994	21607,3	8077,7	18137,5
1995	19624,3	7818,3	17274,3
1996	17557,3	7531,3	15821,2
1997	15313,2	6971,9	13767,6
1998	12758,5	6264,8	13752,7
1999	11721,6	5840,8	13362,2
2000	10626,5	5431,0	12657,9
2001	9423,7	4958,3	13444,2
2002	9421,1	4918,1	14142,4
2003	9018,4	4715,6	13661,4
2004	7712,1	4283,5	13709,5
2005	6902,9	3926,0	13714,4
2006	6514,1	3635,1	13286,9
2007	6175,4	3346,7	12262,1
2014	4397,7	2443,0	11132,8
2015	3884,0	2262,7	10615,4
2016	3750,3	2166,6	10381,5
2017	3682,3	2108,9	10280,5
2018	3530,8	2017,8	10064,0
2019	3332,9	1919,4	9857,2

Рекомендована література

1. Мошковська О. А. Стратегічні умови виходу вітчизняних молокопереробних підприємств на зарубіжні ринки. Геостратегічні пріоритети України в політичній, економічній, правовій та інформаційній сферах. Ін-т міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Одеса :Фенікс, 2017. С. 75–76.
2. Семенда Д. К. Державна підтримка у відновленні галузі молочного скотарства. Молодий вчений. 2018. № 3. С. 377–380.
3. Федулова І. Ринок молочної продукції України: можливості та загрози. Міжнар. наук.-практ. журн. «Товари і ринки». 2018. № 1 (25). С.15–28.
4. Сільське господарство України. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Мінагрополітики сприятиме модернізації виробництва молочної продукції. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250037397>.

6. ТОП-10 найбільших виробників молочної продукції в Україні. Агро-бізнес України. URL : <https://latifundist.com/rating/top-10-proizvoditelej-molochnoj-i-molokosoderzhashchej-produktsii-2017>.
7. Спілка молочних підприємств України. URL : <http://infagro.com.ua/ua>.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 11

ТЕМА: *Визначення спеціалізації агропромислового виробництва*

Питання для обговорення

1. Форми спеціалізації в сільському господарстві.
2. Суть та класифікація виробничої інфраструктури.
3. Види сільськогосподарських підприємств.
4. Поняття галузі та її види
5. Типи спеціалізованих господарств

Практичні завдання

1. За вихідними даними (табл. 1) визначити спеціалізацію АПК одного з регіонів України (за порядковим номером в журналі) різними методами: візуальним методом (I), методом середньогалузевого відсотка (II), методом середньозваженого рангу (III).

Результати розрахунків записати у табл. 2.

2. Проаналізувати одержані результати, пояснити агропромислову спеціалізацію регіону.

Таблиця 2

Розрахунки для аналізу виробничої спеціалізації АПК регіону

Продукція АПК	Обсяги реалізованої продукції, млн грн	Частка галузі за обсягами реалізованої продукції, % (d_i)	Методи аналізу спеціалізації					
			I	II	III			
					ранг (R_i)	$R_i d_i$	галузі спеціалізації	
Зернові і зернобобові культури								
Олійні культури								
Цукрові буряки								
Картопля								
Овочі								
Велика рогата худоба на м'ясо								
Свині на м'ясо								
Молоко								
Продукція птахівництва								
Інша с/г-ка продукція								

Методичні вказівки до виконання

Метод середньозваженого рангу враховує різні ваги – частки галузей у структурі сільського господарства:

$$R = \sum R_i d_i / \sum d_i = R_1 d_1 + R_2 d_2 + \dots + R_n d_n / d_1 + d_2 + \dots + d_n$$

де d_i – частка i -ї галузі за обсягами реалізованої продукції у структурі сільськогосподарського виробництва району;

R_i – ранг i -ї галузі в залежності від її частки за обсягами реалізованої продукції;

R – кількість галузей спеціалізації у районі.

Для уточнення одержаних результатів доцільно визначити галузі спеціалізації сільського господарства ще й методом середньогалузевого відсотка. Згідно з цим методом галузь є галуззю спеціалізації, якщо її частка (d_i) перевищує середньогалузеву частку (p_i).

$$p_i = \text{сумарна частка всіх галузей} / n,$$

де n – кількість галузей.

Рекомендована література

1. Агробізнес: Український агропортал. Режим доступу: <http://www.agrobiznes.com.ua/>
2. Добровольська Н.В., Костріков С.В. Формування екологічно збалансованого землеробства Харківської області: суспільно-географічний підхід. Харків, ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2016. 276 с.
3. Інститут аграрної економіки. – Режим доступу: <http://www.iae.kiev.u>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 12

ТЕМА: Світовий ринок окремих видів сільськогосподарської продукції

Питання для обговорення

1. Світові моделі підтримки сільського господарства.
2. Сучасні тенденції світової торгівлі сільськогосподарською продукцією.
3. Формування аграрного ринку.

Практичні завдання

1. На контурну карту світу нанести країни – найбільші виробники:
    - зернових культур: пшениці; кукурудзи; рису (по 5 країн);
    - олійних культур: сої; соняшнику, арахісу; маслини; олійної пальми (по 5 країн);
    - смакових культур: цукрової тростини; цукрового буряка; чаю; кави; какао (по 5 країн);
    - волокнистих культур: бавовнику; льону-довгунця; джуту; гевеї (по 5 країн).
  2. Охарактеризувати світовий ринок пшениці.
  3. За даними табл. 1 побудувати кругові секторні діаграми структури поголів'я худоби в окремих регіонах і країнах світу.
- Порівняти побудовані діаграми, пояснити відмінності у структурі поголів'я худоби.

Таблиця 1

Структура поголів'я худоби в окремих регіонах і країнах світу (у %)

Регіони/країни	Велика рогата худоба	Свині	Мала рогата худоба	Тяглова худоба	Всього
Західна Європа	71	16,7	8,9	3,4	100
США і Канада	82,5	9,5	1,4	6,6	100
Латинська Америка	76,3	5,3	6,3	12,1	100
Африка	69,7	0,8	14	15,5	100
Австралія і Нова Зеландія	59,6	1,2	38,2	1	100
Росія	70,3	11,4	12,2	6,1	100
Китай	50,6	30	8,2	11,2	100

Рекомендована література

1. Агробізнес: Український агропортал. Режим доступу: <http://www.agrobiznes.com.ua/>
2. Добровольська Н.В., Костріков С.В. Формування екологічно збалансованого землеробства Харківської області: суспільно-географічний підхід. Харків, ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2016. 276 с.
3. Інститут аграрної економіки. – Режим доступу: <http://www.iae.kiev.u>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

Питання для підсумкового контролю:

1. Суть АТК та АПК.
2. Функціонально-компонентна структура АПК.
3. Функціонально-територіальна та управлінська структура АПК.
4. Функціональні зв'язки АПК.
5. Типізація АПК.
6. Способи врахування природних умов і ресурсів.
7. Вплив суспільно-географічних факторів.
8. Система економічних факторів.
9. Територіальна організація сировинної сфери.
10. Структура і особливості розміщення виробництва засобів виробництва.
11. Склад і особливості розміщення переробної промисловості.
12. Розміщення об'єктів виробничої і соціальної інфраструктур.
13. Розміщення центрів науки та підготовки кадрів.
14. Основні чинники агропромислової інтеграції.
15. Райони агропромислового виробництва.
16. Роль і особливості галузевої структури.
17. Загальна оцінка й структура рослинницько-продуктових підкомплексів.
18. Загальна оцінка й структура тваринницько-продуктових підкомплексів.
19. Зернопродуктовий підкомплекс.
20. Бурякоцукровий підкомплекс.
21. Картоплепродуктовий підкомплекс.
22. Плодоовочевопродуктовий підкомплекс.
23. Олійнопродуктовий підкомплекс.
24. Винограднопродуктовий підкомплекс.
25. Тютюнопромисловий підкомплекс.
26. Хмелепромисловий підкомплекс.
27. Луб'янопромисловий підкомплекс.
28. Ефіроолійний підкомплекс.
29. М'ясопродуктовий підкомплекс.
30. Молокопродуктовий підкомплекс.
31. Яйцепродуктовий підкомплекс.
32. Рибопродуктовий підкомплекс.
33. Бджолопродуктовий підкомплекс.
34. Вовнопромисловий підкомплекс.
35. Шкірянопромисловий підкомплекс.
36. Хутропромисловий підкомплекс.
37. Шовкопромисловий підкомплекс.
38. Територіальна структура АПК України.
39. Поліський АПТК.
40. Лісостеповий АПТК.
41. Степовий АПТК.

42. Кримсько-Карпатський АПТК.
43. Субтропічний АПТК.
44. Приміський АПТК.
45. Торгівля продовольчими товарами.
46. Торгівля непродовольчими товарами.
47. Торгівля засобами виробництва.
48. Діяльність спільних підприємств.
49. Організаційно-управлінська структура АПК України.
50. Сучасна система управління АПК.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

СЛАЩУК АНДРІЙ МИКОЛАЙОВИЧ
ПОРУЧИНСЬКИЙ ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ

ГЕОГРАФІЯ АПК

ВИДАННЯ ДРУКУЄТЬСЯ В АВТОРСЬКІЙ РЕДАКЦІЇ
ВЕРСТКА В. І. ПОРУЧИНСЬКИЙ

Формат 60x84 1/16. Обсяг ____ ум. друк. арк., ____ обл.-вид.арк.

Наклад ____ пр. Зам. ____ . Виговлювач – _____

(_____)

Свідоцтво Держ.комітету телебачення та радіомовлення України

№ _____ від _____ р.

